دانشگاه تبریز در نهضت امام خمینی^(س)

محمد طاهرى خسروشاهي

جنبش دانشجویی در ایران قصهای دراز دارد. پرفراز و نشیب است و فراوان مورد سوء استفاده قرار گرفته است. متأسفانه در سالهای اخیر نیز به واسطه پارهای اغراض، نسبت به جنبش دانشجویی دیدگاههای متفاوتی ارائه شد که موجب گردید خواستههای این حرکت مترقی در برابر آرمانهای اصیل انقلاب اسلامی قرار داده شود. به همین دلیل کالبدشکافی صادقانه جنبههای گوناگون مطالبات دانشجویی، نه تنها موجب تبیین رسالت تاریخی این جنبش است، بلکه خواستههای سیاسی و فرهنگی اصیل آن را از تفاسیر غیرواقعی می پیراید.

* * *

با آغاز نهضت امامخمینی (س)، جنبش دانشجویی گفتمان بازگشت به هویت معنوی و احیا و بررسی شخصیت دانشجوی اسلامی را پذیرفت و در یک انتخاب تعیین کننده و آگاهانه به

عنوان نخستین گام به سوی رستاخیز دینی حرکت کرد.

آمادگی ساواک برای در گیریهای احتمالی با دانشجویان دانشگاه تبریز

در پی پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری روحانیت شیعه، غلبه گرایش اسلامی در کلیت جنبش دانشجویی مشاهده شد و این جنبش ضمن پیوند با حرکتهای مردمی، برای نخستینبار در تاریخ حیات خود، از حالت «کنارهگیری از تودهها» خارج شد و جایگاه مهم خود

را در جریان نهضت اسلامی به دست آورد؛ به گونهای که نخستین بازتاب این پیوند در تسخیر لانه جاسوسی تبلور یافت و بدینسان جنبش دانشجویی گام دوم حیات را با حرکت به سوی مبارزه صریح با دنیای امپریالیسم برداشت.

این جنبش در سالهای دفاع مقدس با پیروی از رهبری امام خمینی (س) روحیه ایثار و آرمانگرایی و شهادتطلبی را به نمایش گذاشت و با حضور فعال در جبهه دفاع، شور میهن پرستی خویش را اثبات کرد.

دانشگاه تبریز یکی از کانونهای فعال سیاسی در شهر تبریز بود.

.....

اکنون جنبش دانشجویی ایران با الهام از ارزشهای اسلامی، خود را مدافع باورها و اصول انقلاب مردم ایران میداند و با وجدان بیدار در حیات سیاسی و اجتماعی حضور دارد.

* * *

نگارنده در این نوشتار به تبیین مراحل همراهی جنبش دانشجویی تبریز با نهضت امامخمینی (از ۱۵خرداد ۲۲ تا ۲۲ بهمن ۵۷) یرداخته است.

♦ آغاز توزیع اعلامیههای امام خمینی در دانشگاه تبریز

با آغاز تلاش برای استقرار حکومت اسلامی و در پی ورود علما و مراجع تقلید ایران به صحنه مبارزات سیاسی، اعلامیههای انقلابی که نشاندهنده موضع صادرکنندگان آنها در مسائل سیاسی بود، از سوی مراجع منتشر شد. دانشگاه تبریز یکی از کانونهای فعال سیاسی در شهر تبریز بود. دانشجویانی که تعلقات مذهبی داشتند و در خانوادههای متدین پرورش یافته بودند، خود به خود وارد فعالیت توزیع اعلامیه در سطح دانشگاه می شدند.

با شدت یافتن مبارزه علیه حکومت پهلوی همچنان که چهره شاخص و قاطع امام خمینی

مطرح میشد، در تبریز هم یکی از شاگردان قدیمی ایشان، آیتالله سید محمدعلی قاضی طباطبایی، محور فعالیتهای ضد رژیم گردید. وی با تشکیل هستهای از جوانان پرشور و مسلمان که عمدتا از دانشگاه تبریز بودند، به سازماندهی تظاهرات، تهیه، تکثیر و توزیع اعلامیهها در سطح آذربایجان و حتی برخی از شهرها چون اصفهان و شیراز و تهران میپرداخت. '

♦ دستگیری امام خمینی و قیام ۱۵ خرداد

سخنرانی تاریخی عصر عاشورای امام خمینی (س) که به طور صریح شاه و اسرائیل را منشأ گرفتاری های مردم معرفی کرد، رژیم را در مخمصه عجیبی قرار داد. رژیم پس از بررسی های فراوان چاره کار را در دستگیری و بازداشت شخص امام دانست. اعتراض مردم تهران در صبح پانزدهم خرداد به خاک و خون کشیده شد.

پس از انتشار خبر دستگیری امام خمینی در تبریز، مردم در اطراف منزل آیتالله قاضی طباطبایی و میرزا عبدالله مجتهدی تبریزی گرد آمدند تا کسب تکلیف کنند. بازار تبریز دست به اعتصاب یک هفتهای زد. جلسات متعددی در اتاق بازرگانی تبریز و منزل بعضی از افراد با حضور علما و مسئولین شهر تشکیل شد.

♦ دستگیری علمای تبریز و واکنش دانشجویان

در پی تداوم مخالفتهای عدهای از وعاظ و علمای تبریز با انتخابات فرمایشی شاه و ادامه زندانی بودن امامخمینی و سایر علما، مقامات ساواک در ۱۳٤۲/۹/۱۳، آیتالله قاضی طباطبایی، آیتالله سید احمد خسروشاهی و سه تن از وعاظ تبریز را دستگیر و به تهران منتقل کردند.

۱. رحیم نیکبخت و صمد اسماعیلزاده، زندگی و مبارزات آیتاشش شهید قاضی طباطبایی (تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۲۸۰)، ص۱۶۳.

۲. اصغر حیدری، طوفان در آذربایجان (تبریز: احرار، ۱۳۸۱)،ص۱۹۷.

«پس از دستگیری علمای تبریز، اعلامیهای با عنوان «آفرینندگان مشروطه بر ضد استعمار به پا خاستند» تهیه و توزیع شد. طبق نوشته آقای جلالالدین فارسی این اعلامیه در ۱۲ آذر ۲۲ تهیه شده است. در همین روز تظاهراتی از سوی دانشجویان دانشگاه تبریز، تهران و مشهد علیه رژیم انجام شد. ۱

ш_ (а)	74
۷ - شار گزارش ۱۰۰۶ (/۷	۱ _ از بندی: ہــران (اطلاعات)
٨ - عاريخ كزارش: ١/١٢/٢٠	۲ به ریاضت اد ارماطلاهات
٠ - تاريخ وقوع :	٣_ عنداو :
۱۰ - ئارىغۇرسىدان خېر بە مىنىم : ۱۹ - ئارىغۇرسىدان خېر مەرھىر عمليات :	£ - منبع : 111
٢١ - ١٠٠٥ ريين مبر ٥٠ ريو ١٠٠	ه م پيرسته
	۹ _ ملاحظات - غاظتی: انتشار للامانع
	مرخوع
1	طان اپير و
س خط ۲ / ۲۰ ونقرضمن صحبت اطهارمید اشتاند د انشجویان 	ساعت ۱۱۱ روز۲۲/۲۲/۱ ه دراتهو
دبامامورمن انتطامي زدوخوردنمودندكه حدودسي نفرد انشجو	ر انشگاه نیر بزکهجند ، وزبیش اعتصاب کرد ن
	A.
مامشیشه های د انشگاه را غرد کرد ند کمحد ود د ویست هزارتومان	وينج نغرازمامورين انتظامي كشته شدندة
رابسته اند هیچکسراه نمید هند وچند د بیرستان هم درتیریز	خسارتهرآوردشد ماکنون هم درد انشگاه
مهاد انشج ویان همکاری نموده پودند .س	تعطيلشده چون شائردان دبيرستان
TUU7	
	//
Λ. W . λ	()
1 ((
1/2	2 4 4
وعله هران 2 رومطالها ب ^ه فرمسكي	6
3-1-40	1
	انن آتے
0/1/6/1	المسوية المساوية
Contraction,	- I all
جيب مانة	- 113
	TO WAY .
داده که داده شد. اداده می اداده می داده	7.1 1:5

۱. جلالالدین فارسی، زوایای تاریک (تهران: حدیث، ۱۳۷۳)، ص ۹۶.

♦ خيزش دانشگاه تبريز عليه كاپيتولاسيون

تصویب کاپیتولاسیون یا اعطای حق قضاوت کنسولی به اتباع امریکایی، امام خمینی را در ۱٤ آبان ۱۳٤۳ به سخنرانی شدید علیه رژیم واداشت. سحرگاه ۱۳ آبان امام خمینی دستگیر و به ترکیه تبعید شد. پس از تبعید رهبر نهضت، اعلامیههای بسیاری از سوی مبارزان مسلمان در محكوميت اقدام رژيم صادر شد. متن سخنراني امامخميني عليه كاپيتولاسيون در ميان

> دانشجویان دانشگاه تبریز دست به دست مى گىشت و مطالعه مى شىد. يكى از دانشجویان میگوید:

سخنرانی امام را در یک عده تشكيلات و تجمعات اسلامي، به نام «سیره» هیئت پخش کرده بودند. یک نسخه از آن را به انجمن اسلامی مخمصه عجیبی قرار داد. دانشجویان یزشکی آورده بودند و

سخنرانی تاریخی عصر عاشورای امام خمینی (س) که به طور صریح شاه و اسرائیل را منـشأ گرفتـاریهـای مسردم معرفسی کسرد، رژیسم را در

آن را بندبند نوشته بودند... حتى جايى كه حضرت امام در مورد كاپيتولاسيون به رژيم حمله میکند که «تو شرف ایرانیها را به امریکاییها میفروشیی، میدانی چه کار میکنی؟» این جمله را با خط درشتی نوشته بودند. «شرف ایرانیها» را هم با خط سبز رنگی نوشته بودند و بین دانشجویان پخش میکردند که دستنویس بود...'

كاه علومرانساني ومطالعا تشافرسني

♦ طنین نخستین اذان در دانشگاه تبریز

از جمله فعالیتهای بچههای مذهبی این بود که هنگام نماز، در نمازخانه دانشگاه اذان پخش می کردند. یکی از دانشجویان قدیمی در اینباره مینویسد:

118

رحیم نیکبخت، جنبش دانشجویی تبریز (تهران: سوره مهر،۱۳۸۱)، ص ۱۷۸.

یکی از دانشجویان دانشگاه تبریز با خود ضبط صوتی می آورد و نوار اذان را جلوی نمازخانه پخش می کرد. هر کسی هم که نماز می خواند می آمد و می خواند. ولی مانع نماز جماعت می شدند. این کارها توسط بچه های مسلمان صورت می گرفت. کارمندان و بچه های مسلمان نمازشان را در نمازخانه به صورت انفرادی می خواندند. حتی ما پیشنهاد کردیم چون نمی گذارند از روحانیون کسی را بیاوریم، یک نفر امام جماعت شود و بقیه به او اقتدا کنند. گفتند چون نماز جماعت از نظر ساواک در دانشگاه حساسیت ایجاد می کند و به همین علت جلوی کار ما را که نماز خواندن است می گیرند، بگذارید مدتی به صورت انفرادی باشد. همین که در دانشکده نمازخانه ای هست، خودش بگذارید مدتی به صورت انفرادی باشد. همین که در دانشکده نمازخانه ای هست، خودش بک سنگ زیربناست. ا

♦ استقبال با گوجهفرنگی از فریده دیبا در دانشگاه تبریز!

وضعیت بحرانی دانشگاه تبریز در ۱۳٤٦، باعث شد تا فریده دیبا، رئیس هیئت امنای دانشگاه و مادر فرح، به تبریز سفر کند. وی در روز ۲۳ بهمن به همراه سایر اعضای هیئت امنا از بیمارستان پهلوی و دانشگاه تبریز بازدید کرد.

اعتــراض مــردم تهــران در صــبح پانزدهم خــرداد بــه خــاک و خــون کشیده شد.

یکی از دانشجویان آن سالها، در مورد این سفر و واکنش دانشجویان میگوید:

این خاطره برایم خیلی جالب است، در آن زمان این اولین و آخرین باری بود که مادر فرح به تبریز آمد، ما را جلو یک رستوران مخصوص استادان جمع کرده بودند. در خیال او اینطور بود که رئیس دانشگاه یک مشت بچه را جمع کرده است که او بیاید و آنها

١. آرشيو دفتر ادبيات انقلاب اسلامي، مصاحبه با دكتر جليل واعظ.

۲. مهدآزادی، (۲۳/بهمن/۱۳٤٦).

هورا بکشند و دست بزنند و استقبال کنند. ما هم بودیم. به ما گفته بودند آبروریـزی نکنید، خوب دست بزنید، گفتیم: چشم! بعد نمیدانم چه شد. یک مرتبه آن حالـت عـوض شد. تا مادر فرح آمد، شروع کردند به فحش دادن و مقداری هم گوجهفرنگی، نمیدانـم از کجا گیر آمد. پرتاب کردیم، مادر فرح هم به درون رستوران مخصوص اسـتادان رفـت و دیگر بیرون نیامد.\

♦ تأسيس نمازخانه؛ نخستين مطالبه دانشجويان

«نمازخانه به عنوان اولین خواست دانشجویان مذهبی دانشگاه تبریز از سالهای دور در دانشکده فنی و دانشکده پزشکی مطرح بود.» با گسترش دانشگاه و افزایش پذیرش دانشجو در رشتههای مختلف، تعداد دانشجویانی که از خانوادههای مذهبی وارد دانشگاه میشدند نیز افزایش مییافت. آنها در دانشکدههایی که فاقد نمازخانه بود، خواستار ایجاد مکانی برای اقامه فریضه میشدند.

♦ شعارنویسی بر دیوارهای دانشگاه

تا اوایل پیروزی انقلاب مهمترین روز اعتراض به رژیم روز دانشجو بود. اما رفتهرفته ماهیت اعتراض تغییر میکرد و شعارهای اسلامی هم کمکم در این روز مطرح میشد.

یکی از کارآمدترین شیوههای اطلاع رسانی دانشجویان دانشگاه تبریز شعار نویسی در دستشوییها بود. چند روز قبل از ۱۲ آذر شعارهای زیر در دستشوییهای دانشکده فنی نوشته شده بود:

زنده باد اسلام، ۱۶ آذر فراموش نمی شبود؛ مرگ بر جیره خواران استعمار؛ ۱۶ آذر

١. آرشيو دفتر ادبيات انقلاب اسلامي، مصاحبه با منوچهر فرهمند.

۲. نیکبخت، همان، ص۲۵۶.

اعتصاب کنید؛ ۱۶ آذر بزرگداشت یاد شهدای دانشگاه؛ علیه دولت خائن قیام کنید؛ انفجارهای بمب و صدای ملت ایران است که اوج میگیرد.

با برنامهریزیهایی که صورت گرفته بود، تظاهرات شانزدهم آذر از دانشکده فنی آغاز شد. ٔ

نه بندی حفاظتی	درجه فوریت طبة
الم الماري ١٠٠ - شعاره كزادش : ١١١- ١١١	د میرانیهای آستان آدرسای ۱- از نسهرمانیهای آستان آدرسای ۲- به : ریاست اداره اطلام
۹ _ تاديخ وقوع :	٣ ـ اشنه : ١ ـ ا
۱۰ _ تاریخ رسیدن خبر به منبع : ۱۰۱۰ ماله ۱۰ _ ماریخ رسیدن خبر به منبع : ۱۰۲ ماله	۲-منبع : ۱۱
۱۱ _ تاریخ رسیدن خبر به رهبرعملیات : ۱ ۴ م ۱۲ _ کیرندگان :	۵_ پیوست: ۶_ ملاحظات حفاظتی :
عطف / بعرو	موضوع :
شعارهای متعددی درتوالت های دانشگاه دردیوار تا ا م	اخيرا" دانشجوپان ضمن توستن
ا زبك پليس ود رمقابل آن عكسى ازبكن دانشجورسم كرد يد	مطالعه كتابخانه داننكاء عكسي
فروکرد ۽ وزيرعکس ٽوشته شده پليس د رخه مت مـــــــراد	
	کے شعارہا مزیوروکسرہا توسط
۱۰ ۷ ۲۰ مربر ۱۰ ۷ - ۱۱ - ۱۲ مربر	الذيابي: صب السويد ا
طبقه بندى حفاظتى	C ₄
ک از در گیری با دانشجویان	گزارش ساوا

♦ حمایت مردم تبریز از دانشجویان

در دانشگاه تبریز هر گاه که نیروهای انتظامی دانشجویان را از ورود به دانشگاه بازداشتند، مردم تبریز با شیوههای مختلف به حمایت از دانشجویان پرداختند.

17+

یکی از دانشجویان در خصوص حمایتهای مردمی میگوید:

این اتفاقات که در کشور و حتی در جو شهر تبریز بینظیر بود، آدم را تحریک میکرد. آدم وقتی میدید مدام اینقدر از یک حرکت سیاسی حمایت میکنند، ترغیب میشد مردانه تر وارد صحنه مبارزه علیه حکومت پهلوی بشود. وقتی میدیدیم مثلا این مادرها، اینهایی که زن بودند، چنین مثل یک شیرزن، چه روحیه مردانه ای داشتند، بر روی ما به شدت اثر میگذاشت که کاری کنیم تا دیگر کمتر از این مادرها نباشیم. یک عامل عمده تحرک دانشگاه تبریز که پرشورتر از بقیه دانشگاه ابود، جوی بود که در شهر وجود داشت و ما این جو را کاملا احساس میکردیم که مردم مسائل سیاسی را دنبال میکنند.

♦ تبدیل مسابقه ورزشی به تظاهرات ضد رژیم

در جریان برگزاری مسابقات فوتبال بین تیمهای دانشکده فنی و کشاورزی در روز ۲۱ آبان در زمین فوتبال دانشگاه، عدهای از دانشجویان تماشاچی، ضمن اعتراض به حضور مأموران گارد در اطراف زمین بازی شعارهای زیر را سر دادند:

کشاورزی و فنی برادرند و برابر، پیروز باد هر دوتاشون لعنت به دشمناشون، بازی پلیس نمیخواد، مزدور برو گم شو، پیروز اتحاد ما، جاوید اجتماع ما.

محرکین اصلی این اعتراض به وسیله گارد شناسایی و به ساواک

تصویب کاپیتولاسیون یا اعطای حق قضاوت کنسولی به اتباع امریکایی، امام خمینی را در ۱۴ آبان ۱۳۴۳ به سخنرانی شدید علیه رژیم واداشت.

معرفي شدند. ١

♦ تبلور نام امام خمینی در تظاهرات دانشجویی تبرین

با قدرتمندتر شدن نیروهای مذهبی در دانــشگاه تبریــز مبــارزات سیاســی دانـشجویان چهـره مـذهبی بـه خـود مى گرفت. دايره اطلاعات شهرباني كل کشور در گزارش محرمانهای به ساواک اعلام كرد:

خبر رسیده گویاست در تظاهرات اخیر دانشجویان دانشگاه تبریز که شدید بود، اعتصاب کنندگان علاوه

در ماه اردیبهـشت بنـا بـه دعـوت رئیس انجمن علمی مذهبی دانشگاه تبریز، آیتالله مرتضی مطهری به تبریز آمد و در ۲۶ اردیبهشت در سالن دانشکده کشاورزی سخنرانی کرد.

بر ذکر عبارت «مرده باد یهودی، مرگ بر اسرائیل» می گفتند که آیت الله خمینی را مىخواھىم؛ خمينى بايد برگردد».

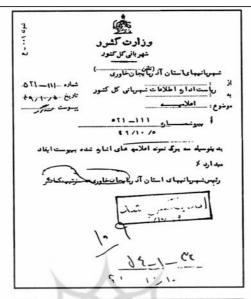
یکی از دانشجویان در همین مورد میگوید:

تا آن موقع همواره تظاهرات و راهپیماییها در دانشگاه دست چپیها بود و شـعارهای چپی داده می شد. در آن سال بچه مذهبی ها فرصتی پیدا میکنند و دور دانشگاه میچرخند. در محوطه وسط دانشگاه جلوی کتابخانه مرکزی آقایی به نام علی قیامتیون روی پلههای کتابخانه مرکزی میرود و شعری راجع به حضرت امام خمینی میخواند و در پایان شعار «یا مرگ یا خمینی» را تکرار میکند. ۲

۱. تاریخچه چهل ساله (تبریز: دانشگاه تبریز،۱۳۸۳)، ص۱۲۸.

۲. نیکبخت و اسماعیلزاده، همان، ص۸۷.

الم الم

از اعتقاب دانستورا دانسگا، مترمزکر برای آزادی دانشفرا دندای دت مارستکنید دادی

مردم داروانسكاء تبرن

اکون که دانستجربان سکارجی دانشگاههای ادان ساخاسته امد وحقرت ختق را خراستار دنید اعتمار دانستجران دانشگاه شرخ بمطور اتماد با آنها ورجایی زیما میان راه آزادی اعلام میگودد از مایشتیا نمسین نعف و ترسی شبایستهٔ مانسیت ، پیروز بادانمالاب حات مانشان نکارتبز.

مودم اندلا جي مترون

اعساب دانشعیان دانشگاه تسویز بهلور آماد با بهارین دانشگاه باک ایران و حایت از حتوی انسان شاست . با متال و بهنیاف سرگر خدد آنها را در سیدن بران آرمان مترس ماری کنیر . در سردن راه شد این آمار و میازد و با سعواما

نوین بر آنهای مران آمآد و مبادر و معامل ناتمی نبت محفد ، حرف آزادی دانشبوای زران رب ، آمنی باد پونرنس د دانشجه و در بده دانا ترید

گزارش ساواک از سخنرانی علامه جعفری در دانشگاه تبریز

♦ سخنرانی شهید مطهری در دانشگاه تبریز

در ماه اردیبهشت بنا به دعوت رئیس انجمان علمی مذهبی دانشگاه تبرین، آیتالله مرتضی مطهری به تبریز آمد و در ۲۱ اردیبهشت در سالن دانشکده کشاورزی سخنرانی کرد. یکی از دانشجویان توضیح میدهد:

آن زمان شهید مطهری آمد و در دانشگاه صحبت کرد. شهید مطهری وقتی سخنرانی میکرد سالن پر شده بود و در حیاط بلندگو گذاشته بودند. آن زمان انجمن اسلامی در این شکل نبود و بچههای مسلمان متشکل بودند.

جون جر الدلغونصويبنامه انجمنهاى ايالتى وولايتى مورخه ٢٠١٤ را ازطرف دولت ديروز اعلام نمودندلذابنشر اين پيام اقدامشد پيام حضرت آية الله العظمى آقار و حاله خمينى

به ملت مسلمان به ملت مسلمان

بسمالله الرحمن الرحم

خدمت عموم برادران ايماني ايدهمااله تعالى

باکمال توقیر معروض میدارد پس از اهداء سلام و تحیت از احساسات پاك وعواطف عموم مسلمانان در این امر حیاتی که برای همه پیش آمد کرده بود تشکر میکنم و توفیق و سلامت و تأیید همعرا از خداوند تعالی خواسنارم

الحق دراین نهضت اسلامیخودرا درپیشگاه مقدسخداوندتمالی سربلند و در نزد حضرت ولی عصر وسلطان دهر عجل الله تعالی فرجه روسفید نمودید دست توانای خداوندتمالی باشمااست امیداست از ثمرات این نهضت دینی دردنیا و آخرت بیر معند شه بد

قیام عمومی دینی شماموجب عبرت بر ای اجانب گردید لکن لازماست منذکر شوید که باید مسلمین بیش از پیش بیدارو هشیار بود و و مراقب اوضاع خود و مصالح اسلام باشند و صفوف خود را فشرده تر کنند که اگر خدای نخواسته دستهای ناپاکی بسوی مقدسات آنها دراز شود قطع کنندوالسلام علیکم و رحمة الله و بر کاته

روحالله الموسوى الخميني

٤ رجب _١٣٨٢مطابق ١١ر٩ر١١

نصب اعلامیه امامخمینی (سا بر دیوارهای دانشگاه تبریز در پی الغای «لایحه انجمنهای ایالتی و ولایتی»

یکی از مأموران ساواک میافزاید:

در این مجلس دانشگاه تبریز آقای مطهری، یکی از روحانیون مقیم مرکز، درباره خداشناسی سخنرانی نمود و حدود یک هزار و پانصد نفر از دانشجویان و افراد متفرقه در این مجلس شرکت داشتهاند، ضمنا شرکت مردم در این مجلس آزاد بود.'

دانشجویان مذهبی قصد داشتند پس از پایان سخنرانی آیتالله مطهری با قطع برق اقدام به سردادن شعار کنند که در انجام آن موفق نمیشوند. دعوت از ایشان برای سخنرانی در دانشگاه تبریلز مقارن سالگرد اعدام عدهای از سران مبارز علیه رژیم بود. خضاب نکردن استاد مطهری باعث خوشحالی دانشجویان مذهبی شده بود، زیرا معلوم بود که ایشان به این

از نمونههای چشمگیر تغییبر کیفی نیروهیای مخیالف حکومیت در دانسگاه، گرایش دانیشجویان به گوش دادن «صدای روحانیت» است که از طرف طلاب طرفدار نهضت امام خمینی از عراق یخش میشد.

مناسبت و به نشانه عزادار بودن خضاب نکرده است. ^{T}

♦ صدای روحانیت؛ در کلاسهای دانشگاه

از نمونههای چشمگیر تغییر کیفی نیروهای مخالف حکومت در دانشگاه، گرایش دانشجویان به گوش دادن «صدای روحانیت» است که از طرف طلاب طرفدار نهضت امام خمینی از عراق پخش می شد. یکی از دانشجویان چنین می گوید:

۱. گزارش فعالیتهای انجمن علمی – مذهبی دانشگاه آذرآبادگان به مناسبت پانزدهمین سالگرد تأسیس (تبریز: دانشگاه تبریز،۱۳۵۳)، ص ۹۶.

علی کردی، استاد شهید به روایت اسناد (تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸)، ص ۲۲۵ (شهید مطهری در این ایام شدیدا تحت مراقبت و کنترل ساواک بود و مأموران ویژهای وی را در این سفرها تحت نظر داشتند).

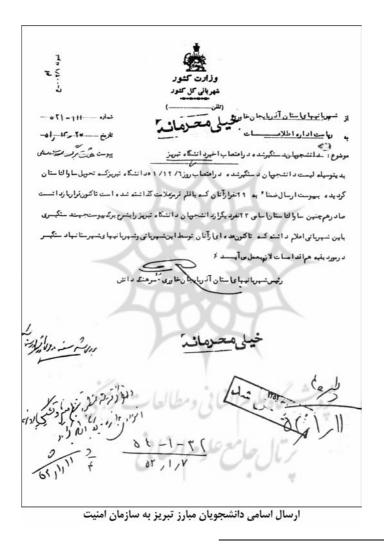
یک رادیو بود به نام رادیو صدای روحانیت مبارز ایران تقریبا ساعت یکونیم ـ دو پخش می شد که ساعت دو همزمان با شروع کلاسها بود. بچهها واقعا تشنه مسائل مذهبی و اسلامی و سیاسی بودند. آن موقع هم رادیو ترانزیستوری کم بود. یادم است رادیو را وسط می گذاشتیم و بچهها دورش جمع می شدند و اخبار گوش می دادند. '

ى يىفائلتى	طبقه بند
i i	بر تک خبر
١١٠١١ ٥٨ تعد رياست شهرها نوکنور	۱- به: ع- ر- اوات ۲- از: المدور - رف (فا ابرواط ۳- شاره ۱- تاریخ ۲۲ را ۱۸ ر۸ ک ۱۵- پیوست کی ۲۲ را ۱۹ ر
علف پيرو ــــــــــــــــــــــــــــــــــــ	موضوع :
	ځېررسيده کوباسته
ر دانشگاه تبریز که شدید بود باحماب	1 ـ د رتظاهرات اخیرد انسّجهان
مردمیاد بیهودیمرگ براسرائیل "	
ایخواهم خبینی،ایدبرگردد ۱۰	وگفتاند (آبت الد خینی
Jana Carran	النام عرد مدون المرام النام عند المرام النام عند المرام النام الن

گسترش شعار «درود بر خمینی» و «مرگ بر اسرائیل» در دانشگاه تبریز _سال ۱۳۵۲

♦ برگزاری پرشکوه مراسم ۱۵ خرداد در دانشگاه تبریز

سالگرد پانزدهم خرداد مهمترین مناسبت دانشجویان مذهبی دانشگاه تبریـز بـرای تظاهرات و اعتصاب بود. ٔ

۱. على باقرى، خاطرات ۱۵ خرداد تبريز (تهران: حوزه هنرى دفتر ادبيات انقلاب اسلامي، ١٣٧٤)، ص٣٨.

قبل از فرا رسیدن پانزدهم خرداد، جنب و جوش عجیبی در بین دانشجویان مذهبی دیده میشد. میراسد مؤمنی از دانشجویان فعال در خاطرات خود، به تلاش عدهای از دانشجویان اشاره میکند که قرار میگذارند در کوه، به برنامهریزی بپردازند. اما با حضور یکی از دانشجویان غیر مطمئن چپی در جمع آنها موفق به برنامهریزی نمیشوند. حسین علایی در این مورد توضیح میدهد:

قرار گذاشتیم که برای روز پانزدهم خرداد، برنامهریزی بکنیم و به همه اطلاع دادیم که از کجا و چگونه شروع کنیم. این اولین سالی بود که یک تظاهرات درست و حسابی به صورت دستههای وسیع راه افتاد. شعار این بود «درود بر خمینی، سلام بر خمینی.» ا

♦ شکستن عکس بزرگ شاه در کتابخانه مرکزی دانشگاه تبریز

عدهای از دانشجویان دانشگاه تبریز در اعتراض به جشن سالروز انقالاب سفید شاه و مردم، تصمیم گرفتند تصویر بزرگ محمدرضا پهلوی و فرح را که در سالن ساختمان کتابخانه مرکزی دانشگاه تبریز نصب شده بود بشکنند. محمدباقر فرهادیان چگونگی این اقدام را چنین شرح میدهد:

سالگرد پانزدهم خرداد مهـمتـرین مناسـبت دانـشجویان مـندهبی دانـشگاه تبریـز بـرای تظـاهرات و اعتصاب بود.

.....

حدود ساعت ده صبح تصمیم گرفته شد. صبح آن روز عدهای از دانشجویان را مطلع کردند و هر یک سنگ و یا پاره آجری را برداشتیم آماده این کار شدیم. پس از پرتاب سنگ و آجر کاملا شکست و پایین افتاد. بعد از چند لحظه محل را ترک کردیم ولی گارد

۱. آرشیو دفتر ادبیات انقلاب اسلامی، مصاحبه با دکتر حسین علایی.

مطلع شد و دانشجویان را تعقیب کرد. ۱

♦ آخرین سفر شاه و فرح به تبریز و اوضاع امنیتی دانشگاه

محمدرضا پهلوی و فرح دیبا آخرین سفر خود را به تبریز در تاریخ دوم مهر ۵۲ انجام دادند. آنها این سفر خود را در اجرای سیاستهای جدید رژیم و با توجه به اوضاع بحرانی و حرکتهای مکرر دانشجویان دانشگاههای کشور و همزمان با افتتاح سال تحصیلی جدید انجام میدادند. در این مراسم پیشنهاد شد که گارد دانشگاه از آنجا خارج شود. برای سفر شاه به تبریز تدابیر امنیتی بسیار شدیدی اتخاذ شده بود. در سطح شهر به هر چیزی مشکوک میشدند بازرسی میکردند.

رضا آیتاللهی از دانشجویان دانشگاه تبریز به این تدابیر امنیتی اشاره میکند:

مقرر کرده بودند که هر گونه عناصر ناراضی که ممکن بود در طول سفر شاه مسئله ایجاد کنند در سطح شهر نباشند. بالاخره سفر انجام شد. خانههایی که من و دوستان جداگانه اجاره کرده بودیم

•

شهادت حاج آقا مصطفی، مریدان امام را در تبریز _ که در رأس آنها آقای قاضی قرار داشت _ به تحرک واداشت.

در کنار خیابان پهلوی قرار داشت. در طول مدتی که شاه در تبریز بود، مأمورین زیادی در خیابانها بودند. به در خانههای کنار خیابان مراجعه کردند و گفتند هیچوقت پردهها را کنار نزنید. بچه کوچک ما که نشسته بود زمین با خطکش میزد به پرده، چند دقیقه بعد پاسبان در را زد و گفت در اتاق بالا کیست؟ گفتیم: «خودمان هستیم» گفت: «بگویید

14.

۱. همان، مصاحبه با محمدباقر فرهادیان.

یرده را تکان ندهند.» خلاصه شهر را در این حد کنترل میکردند. ٔ

♦ بازتاب شهادت حاج آقا مصطفی خمینی در دانشگاه تبرین

خبر بهتآور شهادت حاج آقا مصطفی خمینی، ایران را در اندوه فرو برد. در وضعیتی که تا چندی پیش بردن نام آیتالله خمینی جرم محسوب میشد، خبر شهادت فرزند ارشد ایشان

> روند جریانها را تغییر داد. مبارزان مسلمان از فرصتی که با این فقدان یافته بودند، مجلس بزرگداشت ارتصال ایشان را در بسیاری از شهرهای ایران باشکوه و عظمت خاص برگزار نمودند.

شهادت حاج آقا مصطفى، مريدان امام را در تبریز که در رأس آنها آقای

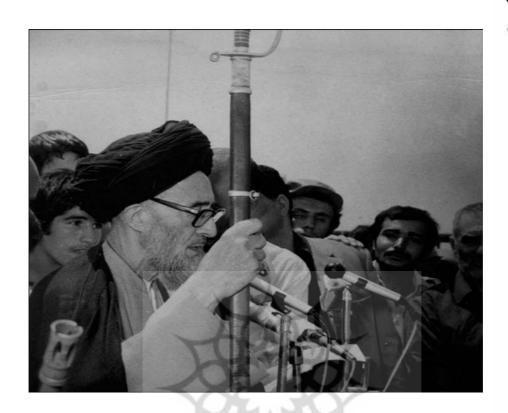
دانــشجویان بــه مــوازات انجــام حرکتهای اعتراض آمیــز در داخــل دانشگاه، حرکتهایی هم در سطح شهر داشتند.

قاضى قرار داشت ـ به تحرك واداشت. از طرف ديگر دانشجويان مسلمان دانشگاه تبريز هم كه به امام خمینی عشق میورزیدند، در حسرت برگزاری مراسم شکوهمند ترحیم فرزند رهبر خود بودند. حسین علایی در مصاحبه با مرکز اسناد انقلاب اسلامی میگوید:

رفتیم خدمت آیتالله قاضی طباطبایی که نماینده امام بود و آقایان دیگر در آنجا بودند. از آقای قاضی خواهش کردیم شما بیایید مجلس بگیرید برای حاج آقا مصطفی خمینی و اطلاعیه بدهید. البته گروههای دیگر هم تقاضا کرده بودند و خود ایشان هم مصمم بودند؛ ما از ایشان خواهش کردیم که شما مجلس بگیرید، ما هم اطلاعیه را توزیع میکنیم و هم مجلس را برگزار میکنیم. یعنی بچهها را از دانشگاه می آوریم و حتی سخنران هم مى آوريم. ايشان هم قبول كردند.

آیتالله قاضی طباطبایی برای سخنرانی در این مراسم از حجتالاسلام فلسفی دعوت کرد؛ وی به دلیل ممنوعیت منبر رفتن از آمدن خودداری کرد و به جای خود آقای سید احمد حسینی همدانی را به آقای قاضی معرفی نمود و از ایشان برای سخنرانی در تبریز دعوت به عمل آمد. سرانجام مجلس ختم در ساعت مقرر در مسجد آیتالله بادکوبهای برگزار شد. آقای حسینی همدانی به منبر رفت و چندین مرتبه نام امام خمینی را بر زبان آورد. ا

♦ دانشجویان دانشگاه تبریز؛ پیشتازان قیام ۲۹ بهمن

چهار روز بعد از حوادث قم و اعتراض به مقاله روزنامه اطلاعات، دانشجویان دانشگاه تبریز،

۱. حسین نجفی، قیام ۲۹ بهمن (تبریز: ستاد یادواره شهدای منطقه حکمآباد تبریز، ۱۳۸۲)، ص ۲۲.

در اعتراض به حوادث ۱۹ دی قم به تظاهرات پرداختند. این تظاهرات با دخالت نیروهای پلیس به صحنه درگیری دانشجویان و پلیس و مجروح شدن افرادی از دو طرف منجر شد. ا

مبسرةي
نظر برملت حفرت حتم الاسلام والمسلمين ما حماج امّا مصلني موسي
خيش أمل ومقا مر غل جليل حنت آير الله العظم مرجع مالي الم
مشيع دونمناشرف كم قلوب عمر علاقه سندان سالم اسلام ليم
مؤده درد مام فرو برد» على توحيى دو ديغنبرگارد.(درسمات مؤده درد مام فرو برد» على توحيى دو ديغنبرگارد.(درسمات معلوا
المرف عصراد ساعت الله شروع دراعت و من ها هاشه فيرد مراعد الله الله الله الله الله الله الله الل
عمدم طبقات محمّم درا بر مبلس سوکوادی ونعظم شعا ژ دینی شکر علمانی ملا) دمج اسلا)
ביק מיניעל און ביינים ביינים אול ערי ואם
الامعرهم المالات المنظمة المنظ
12/21
مان وروسی مسلمان مساله می از این اسال این اسال از این از این اسال
Jest of the se state
G. 20 3 G. 3 G
نصب اعلامیه شیوادت جاح آقا مصطفی خمینی ^(س) بر دیوارهای دانشگاه

دانشجویان به موازات انجام حرکتهای اعتراض آمیز در داخل دانشگاه، حرکتهایی هم در

١٣٣

۱. تقویم تاریخ انقلاب اسلامی ایران (تهران: سروش، ۱۳۲۹)، ص۵۸.

سطح شهر داشتند. در تاریخ ۲۰ دی، عدهای از دانشجویان با به دست گرفتن چوبهایی به صورت دستههای «شاخسی واخسی» [شاه حسین ـ وای حسین] در بازار تبریز به حرکت درآمدند.'

سه ناره از الم الماله		طبقه بندي حفاظتي چر حجك خبر	درجەنورىت
اکامی رسیده حاکی است دانشجویان دانشگاه تبریز تسم دارف ضمن بختراملامیه و تعامیها بوحانبون تبریز ازآنها بخواهند جنانیم اعتماب کودند آبان را بنشیانی نعایند بر اعتمال کودند آبان را بنشیانی نعایند بر ایم برای کردند آبان را بنشیانی نعایند بر ایم برای به برای برای برای برای برای برای برای برای	ملاحظات حفاظتی، کسیروسی میروسی میروسی است. موکد ند کان و سیروسی	اطلامسسات ۷ ـ استان آز رہایجا نخاورہ	۱ - به ۱۰۰۰ استان او ابو ۲ - از ۱۰۰۰ سیس بالیب ای ۲ - شاره ۱۱۰۰ استان ۲۵ م
من بختراطلامه وتعاریبا بوجانیون تبریز ازآنیک بخواهند جنانید اعتماب کودند آبان وا بختیانی نعایند بر ۱ ۱ ۱ - ۱ - ۱ - ۱ و الا کرا کرا کرا کرا کرا کرا کرا کرا کرا کرا			
اعتماب کودند آمان را بختیانی نمایند بر ارزان کار ۱ - ۱ - ۱ - ۱ - ۱ کار	نشگاه تبریز تصم دا رئیس	، است• دانشجویا <u>ن دا</u>	آگاهی رسیده حاکم
ارد المراب المر	آنها بخواهند چنانجب	نماس بالوحانيون تبريز از	ضعن يخشاعلاميه وا
الرام المرام ال		را بنتیانی نمایند ٪	اعتصاب کردند آمان
	Er Fal	اری المحرمانی الندیت	۱ / ۹ خون ادنهای خدر - ۵ قبل قوممتر دیو

دانشجویان برای برنامههایی که میخواستند در سطح شهر اجرا کنند، جلساتی با آیتاش قاضی داشتند. در داخل دانشگاه هم برنامه به این شکل بود که کلاسها را تعطیل کنند و عدهای از دانشجویان داخل دانشگاه به تظاهرات بپردازند و گروهی دیگر به مردم شهر ملحق شوند و در مراسم ختم شرکت کنند.

کیرنده استاند اری آذربه بجان مخت وزری شداد. ۱۹/۹/۰۰ فرسنده ساواك آذربه بجان مخت وزری شداد. بردند. بردند برد
موضوع جون معكن است درروز ۲ آذر وسيله بعضي ازعوامل وعناصر
مضره بمنظور اخلال نظم تحریکاتن درد انشگاه تبریزصورت گیرد و با توجه باینکه هیچگونه تبلیغ یا تحریك جایزنیست . مقررفرمایند
بمقامات فیصلاح ود انشگاه دستورات لازم دراین مورد صادر فرماینــــــــــــــــــــــــــــــــــــ
وقيس سازمان اطلاعات واحتيت آلريه المان اسرتيب ميه رد اد ارد کنيد الكون تروي مفرد اران ارد کنيد الكون تروي مفرد اران ورايم و ، کدون کورون وروي و ، کدون کورون ا

تبریک ورود أیتالله قاضی طباطبایی به تبریز و بازگشت از تبعید

قیام شورانگیز مردم تبریز به رهبری آیتالله قاضی و هدایت دانشجویان مسلمان شروع شد. دیگ سنگی تبریز میجوشید و در اولین ساعات قیام، نیروهای پلیس و شهربانی با گستردگی تصور نکردنی از کنترل اوضاع عاجز شدند. شعارهایی که مردم میدادند بسیار جالب بود: «یاشاسین خمینی (زنده باد خمینی)، صلوات، مرگ بر دیکتاتور، بیز بو شاهی ایسته میروخ والسلام» (این شاه را نمیخواهیم والسلام). با وجود قهر آمیز بودن قیام مردم، نظم خاصی بر حرکت توفنده آنها حاکم بود. آیتالله قاضی از دانشجویان مبارز خواسته بود که کنترل قیام را در دست داشته باشند و نگذارند به مدارس، بیمارستانها، مهد کودکها و اموال مردم آسیبی وارد شود. از این رو، دانشجویان در هدایت و سازماندهی این خیزش مردمی نقش حساسی ایفا کردند. (

♦ اردیبهشت خونین دانشگاه تبریز، نقطه عطف در پیروزی انقلاب

اندکاندک چهلم شهدای یزد و جهرم نزدیک می شد. نوزدهم اردیبه شت چهلم این شهدا بود. چهلمهایی که در هر کدام حادثهای و حماسهای به دنبال هم آتش انقلاب را به سراسر کشور تسری می داد.

دکتر اصغر نیشابوری یکی از اساتید مذهبی دانشگاه تبریز در همین مورد توضیح میدهد:
یادم است یازدهم اردیبهشت که مصادف با اول ماه مه بود، دانشجویان چپی تبریز
داخل دانشگاه تظاهراتی برپا کردند. دانشجویان مسلمان یک هفته بعد که روز هجدهم
اردیبهشت بود، تظاهرات کردند. اولین بار بود که شعار مرگ بر شاه با آن شکل در
دانشگاه طنین می انداخت.

آنچه شاهدان عینی از حادثه ۱۸ اردیبهشت تبریز گزارش کردهاند تأکید بر دو نکته است: نخست، حضور عده زیادی از دختران دانشجو با پوشش اسلامی یعنی چادر و مقنعه در صفهای دانشجویان و دیگری، کثرت تعداد شرکتکنندگان.

ر صفهای کنند، جلساتی با آیتالله قاضی کشرت تعداد داشتند.

دانشجویان برای برنامههایی که

میخواستند در سطح شهر اجـرا

بعد از قیام بهمن در تبریز که دو تن از

شهدای آن دانشجو بودند و یک دانشجو که در ۱۳۵۷/۱/۲۳ در دانشگاه به شهادت رسید و نام او را نمیدانیم؛ سومین واقعه خونین دانشگاه، سه شهید داشت.^۲

۱. اصغر نیشابوری، بیانیههای دانشگاهیان تبریز در جریان انقلاب (تبریز: دانشگاه تبریز، ۱۳۷۸)، ص ۱۵ به بعد.

٢. آرشيو مركز اسناد انقلاب اسلامي، پرونده وقايع دوران انقلاب، شب ٩٦، ص ٤٤.

144

♦ نامـه استادان دانـشگاه تبریـز بـه رئـیس جمهور فرانسه

هفتم آبان دانشجویان دانشکده کشاورزی در دانشگاه تبریز اجتماع کردند و عدهای از استادان سخنرانیهایی در مورد همبستگی نیروهای مبارز ایراد کردند. در ضمن تلگرافی به رئیس جمهوری فرانسه در مورد پذیرایی از امام خمینی مخابره نمودند. در تاریخ دهم آبان از دانشگاهیان تبریز نامهای به رئیس جمهوری فرانسه به شرح زیر در روزنامه کیهان چاپ شد:

جناب آقای ژیسکاردستن، رئیس جمهور محترم فرانسه، یگانه رهبر عالیقدر ملت ایران و شیعیان جهان اینک میهمان کشور و ملت شماست... ما دانــــــــــشگاهیان دانـــــــشگاه تبریـــــ مانند همه آحاد ملت ایران به اقدامات دولت و ملت فرانسه چشم دوختهایم. امیدواریم رفتار شیما با سمبل مبارزه و آزادی ملت ایران مایه مباهات امروز و فردای ملت فرانسه باشد. ۱

♦ اعتـــراض بـــه تـــأخير در بازگــشت ام خمىنى (س)

دولت شاهپور بختیار به منظور ممانعت از بازگشت امام

د روزنامه کیهان، (۱۰/آبان/۱۳۵۷): ص۳.

Uwai; 1

صفحه ۳ مهارشنبه ۱۰ آبان ۱۳۵۷ ه ۱۳۹۸_ شماره ۱۰۲۰۱

نامه دانشگاهیان تبریز به رئیس جمهوری فرانسه و سفیر انگلیس در ايران

دوسلخرام از طرف دانشخاهیار تسیریز در اجتماع هسمبستگر دانشگاهیان تبریز پس از تصوی برئیس جمهوری فرانسه و سفید انگلیس در ایسان مسخابره شد

متن تـلگرام دانشگـاهیان تـبریز بغیرکبیر بسریتانیا در اینران چد

است: مفیرکبیر محترم دولت انگلیس در ایران، ملت ایران در طول تـاریخ صدمات فراوانی از دخالتهای ناروای دولتهای استممارگر و حکومت ایادی آنها در این کشور تحمل کرده اس مایه تنفر و خشم عـمیق.مـا است روزهای اخیر و با علم باینکه تانکهای چیفتن در پیرابر مسلت ایبران منوضی گرفتماند، به دخالت در امور کشور ر سرنوشت ملت ایران ادامه میدهد. م واستار کوتاه شدن دست اجانب از گلوی ملت ستمدیده ایران هـ همراه یا همه هممیهنان خود بـتلاش و کوشش مجدانه خنویش در ایس راه ادامه خواهیم داد.

نامه به رئيس جمهوري

جنـاب آقــای ژیـــسکارده ركيس جمهور محترم فرانسه

یگانه رهبر عالیقدر ملت ایـران بعیان جهان اینک مهمان کشور و ماست، دولتی که هـ حفاع از آزادی و آرمانهای انسانی افتخار کرده ام اکنندگان زیر دانشگاه دانشگاه تبریز مانند همه آحــاد مــلــ ایران به اقدامات دولت و ملت فرانس م ذُوحُتهايم. اميدواريم رفتار شما بل مبارزه و آزادی مـلت ایـران مایه میآهات امیروز و فیردای م دانشگاهیان آذربایجان

آنچه شاهدان عینی از حادثه ۱۸ اردیبهشت تبریز گزارش کردهاند تأکید بر دو نکته است: نخست، حضور عده زیادی از دختران دانشجو با پوشش اسلامی یعنی چادر و مقنعه در صفهای دانشجویان و دیگری، کثرت تعداد شرکتکنندگان.

خمینی به ایران، فرودگاهها را به روی پرواز هواپیماها بست. در اعتراض به این اقدام، عده کثیری از روحانیان سرشناس ایران در مسجد دانشگاه تهران متحصن شدند. دانشگاهیان و دانشجویان دانشگاه تبریز هم به همین انگیزه در ۹ بهمن در محوطه دانشگاه متحصن شدند و روز بعد از ساعت ۱۰ صبح به همراه هزاران نفر از مردم در داخل دانشگاه به تظاهرات یرداختند.

همزمان با این تحصن دو تلگراف یکی خطاب به جمع متحصنین و دیگری خطاب

به آیتالله طالقانی از طرف دانشگاهیان تبریز مخابره شد. $^{\prime}$

♦ جشن پیروزی انقلاب اسلامی ایران در دانشگاه تبریز

آخرین بیانیه ای که از طرف دانشگاهیان دانشگاه تبریز صادر شد روز ۲۳ بهمن تهیه و توزیع گردید. در این بیانیه دانشگاهیان تبریز پیروزی نهضت اسلامی را تبریک گفتند.

این پیروزی اولین ثمره خونهای گرانبهایی است که برادران و خواهران ما با نهایت شرافت و سربلندی در راه ایمان و اعتقاد و بهروزی و بهفروزی ملت مسلمان ایران فدا کردهاند و همه ما وظیفه داریم که نهال پرشکوه آزادی را پاس بداریم و آن را به درخت تنومندی مبدل کنیم. در پایان هم خود را موظف میدانیم که مانند همه آحاد ملت از دستورات و رهنمودهای رهبر

۱. نیشابوری، همان، ص ۱۱۱.

عاليقدر انقلاب ايران با منتهاى صميميت و صداقت اطاعت كنيم.'

14.

۱. همان، ص۱۱۳.